Turisticko-náučný chodník mesta kráľovien

Kraj:	Nitriansky
Okres:	Levice
Geomorfologické jednotky:	Podunajská pahorkatina a Štiavnické vrchy
Geologické jednotky:	neogénna panva a sopečné pohorie
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus Bátovce
Východisko:	Bátovce, centrum
Trasa:	Bátovce, námestie – Dolná brána – priehrada Bátovce (Lipovina) – Ľochy – vyhliadka Borovica
Dĺžka, prevýšenie:	5,3 km, prevýšenie 155 m
Čas prechodu:	2,5 h
Počet zastávok:	6
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: prírodovedné, historické

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Na začiatku je trasa náučného chodníka kratučko súbežná so zelenou turistickou značkou.

Rok otvorenia: 2014; ? výmena niektorých panelov

Aktuálny stav: Náučný chodník je v dobrom stave.

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Občianske združenie Bátovčan, Bátovce 85, 935 03 Bátovce

Poznámky: (1) Z konca trasy na vyhliadke Borovica – kde je ohnisko, prístrešok a panoramatická mapa – sa dá pokračovať do susednej obce Pečenice po náučnom chodníku Pečenice. (2) Obecné múzeum v Bátovciach je prístupné na požiadanie na obecnom úrade (tel. 036 / 6394 102, resp. mimo pracovnej doby 0905 475 170).

Upozornenie: Náučný chodník je na smerovkách v teréne označený ako TNCH Bátovce, teda inak ako na informačných paneloch.

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie a aj ako vlastivedná exkurzná lokalita.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Bátovce. Obec v severovýchodnej časti Ipeľskej pahorkatiny na úpätí Štiavnických vrchov na Sikenici severovýchodne od Levíc. Prvé písomné zmienky pochádzajú zo stredovekých falzifikátov z rokov 1037 a 1086, kde sa obec uvádza ako *tribuna de Foro Regine*, resp. *de Mercatu Regine*, teda ako „miesto trhu kráľovnej“, z čoho sa usudzovalo, že za Arpádovcov boli majetkom kráľovnej. Prvá hodnoverná zmienka je však až z roku 1267. Bola pôvodne slovanskou banskou osadou, v 13. storočí sa tu usadili nemeckí kolonisti. Bola zemepanským mestečkom (Csechovci, Dobovci), neskôr patrila hradu Levice. Zrejme z čias tureckého ohrozenia v 16. a 17. storočí pochádzajú podzemné chodby. Obyvatelia sa zaoberali remeslami, poľnohospodárstvom, vinohradníctvom, ovocinárstvom a včelárstvom. K pamiatkam patrí monumentálny neogotický evanjelický a. v. kostol s poschodovou emporou a oltárnym obrazom od Petra Michala Bohúňa postavený v roku 1873, pôvodne románsky rímskokatolícky kostol sv. Martina z polovice 13. storočia (alebo možno už z 11. storočia), ktorého románska loď (28,5 × 13,7 m) patrí medzi najväčšie svojho druhu na Slovensku, kúria „Schneideriana“, postavená rodinou Tóthovou v 17. storočí, – v súčasnosti obecné múzeum. Obec má bohatú mliekarenskú tradíciu – v roku 1905 tu bola založená družstevná mliekareň (zanikla v roku 1922), nová, moderná z roku 1945 spracúvala mlieko zo širokého okolia až do vybudovania mliekarne Milex v Leviciach v 70. rokoch 20. storočia. V obci od roku 2008 sídli a vyvíja rôznorodú inšpiratívnu kultúrno-vzdelávaciu činnosť občianske združenie **Divadlo Pôtoň**, jediné divadlo programovo zamerané na slovenský vidiek. Okrem hodnotnej ľudovej architektúry v obci v rámci vyhlásenej pamiatkovej zóny vidieckeho typu sa v jej chotári nachádzajú vínne pivnice (hajlochy), ich najväčšou je lokalita **Ľochy.**

Vodná nádrž Bátovce (miestny názov **Lipovina).** Nádrž vybudovaná východne od obce Bátovce v roku 1968 na potoku Jabloňovka nad jeho ústím do Sikenice. Má rozlohu 25 ha a max. hĺbku 9,7 m. V súčasnosti slúži najmä na rekreačné účely, vodné športy a rybolov. Kúpanie sa neodporúča.

Spečený val (iné názvy: **Val obrov**, **Dlhý val**, **Slovenský čínsky múr**, lat. ***Fossa giganteum***, nem. ***Teufelsmauer*****) pri Pečeniciach.** Neďaleko obce Pečenice prebieha časť mohutného, viac ako 60 km dlhého kamenno-zemného valu, tiahnuceho sa od Sitna na juh cez Štiavnické vrchy, Pečenice,

Dudince, Dolné Semerovce až k rieke Ipeľ. Predstavuje unikátnu stavbu až mimoslovenského významu. Datovanie je neisté, uvádza sa vznik v období Veľkej Moravy, v 4. storočí po Kr., okolo roku 0, pred rokom 600 pred Kr., v mladej bronzovej dobe a v záhadologických kruhoch sa uvádzajú aj oveľa staršie dátumy. Nie je vylúčené, že ho postavili Rimania na obranu proti barbarom. Má ďalšie dve vetvy a je možné, že ide o pokračovanie valov vo východnom Maďarsku (tzv. Sarmatský val). Val je široký na báze 12 – 15 m a na temene 2 – 4 m, výška je 2,5 – 3 m. Podľa ľudovej povesti ho postavili čerti. Časť valu pri Pečeniciach bola vyhlásená v roku 1963 za národnú kultúrnu pamiatku. > viac v náučnom chodníku Pečenice

Podunajská pahorkatina. Rozsiahly geomorfologický celok v juhozápadnej časti Slovenska medzi Pezinkom a Trstínom na západe, Šahami a Štúrovom na východe, Sencom, Sereďou, Novými Zámkami a Dunajom na juhu s jazykovitými výbežkami k severu pozdĺž riek k Novému Mestu nad Váhom, Bánovciam nad Bebravou, Zlatým Moravciam, Pukancu a Sebechlebom, tvoriaci severnú a severovýchodnú časť Podunajskej nížiny. Na juhu susedí s Podunajskou rovinou, na západe ju ohraničujú Malé Karpaty a Považské podolie, zo severu do nej prenikajú ďalšie jadrové (Považský Inovec, Strážovské vrchy, Tribeč, Hornonitrianska kotlina) a na východe vulkanické geomorfologické jednotky (Pohronský Inovec, Štiavnické vrchy, Krupinská planina a Burda). Podunajská pahorkatina sa rozprestiera v oblasti dolných tokov Váhu, Nitry, Žitavy, Hrona a Ipľa (tvoriaceho s Dunajom na juhovýchode slovensko-maďarskú štátnu hranicu) v nadmorských výškach od 103 m (povyše ústia Ipľa do Dunaja) do zhruba 400 m (severovýchodne od Pukanca v cípe zabiehajúcom pozdĺž Sikenice hlboko do Štiavnických vrchov). Povrch pahorkatiny je hladko modelovaný, striedavo rovinný – na nivách a terasách vodných tokov (hliny, piesky, štrkopiesky) či sprašových tabuliach (spraše, sprašové hliny) – a mierne zvlnený až zvlnený – na širokých a plochých chrbtoch so svahmi plytkých i hlbokých dolín a úvalín na erózno-denudačne rozčlenených zvyškoch neogénnych morských a jazerných akumulácií (íly, piesky a štrky), proluviálnych kužeľoch pod úpätiami susediacich pohorí (ostrohranný skelet, zvetralé valúny), ostrovoch naviatych pieskov či vulkanických tufov alebo na miestach postihnutých nerovnomernými tektonickými pohybmi, ktoré sa prezentujú mozaikou lokálnych (zamočiarených) znížením a (zalesnených) vyvýšením a náhlymi (pravouhlými) zálomami riečnej siete. V dôsledku tejto pestrosti reliéfu so striedajúcimi sa nápadnými, prevažne severo-južným smerom pretiahnutými paralelnými vyvýšeninami a zníženinami sa člení pahorkatina na 11 geomorfologických podcelkov – dielčích pahorkatín (Trnavská, Nitrianska, Žitavská, Hronská a Ipeľská) a nív (Dolnovážska, Nitrianska, Žitavská, Hronská, Čenkovská a Ipeľská). Neogénne sedimenty, prekryté sprašami a sprašovými hlinami tvoria materskú horninu černozemí a hnedozemí, patriacim k najúrodnejším pôdam Slovenska. Okrem na nich pestovaných obilnín a olejnín tu má výborné prírodné podmienky a dlhú tradíciu aj vinohradníctvo. Lesy sa prakticky nezachovali, s výnimkou miniatúrnych lokálnych zvyškov historických dúbrav či dubohrabín či ostrovov na menej úrodnom podloží (štrky, vulkanity). Na tektonické poruchy viazané prirodzené teplé a studené minerálne pramene (Dudince, Santovka, Levice, Piešťany) dopĺňajú umelé geotermálne pramene (vrty) (Štúrovo, Podhájska, Poľný Kesov).

Štiavnické vrchy. Pohorie na strednom Slovensku zhruba medzi Mochovcami, Žiarom nad Hronom, Hronskou Breznicou, Krupinou, Ladzanmi, Bátovcami, Pukancom a Tlmačmi od severu a západu lemované stredným tokom Hrona. Budujú ho najmä neogénne vulkanické horniny, medzi ktorými prevažujú andezity, miestami zrudnené v rámci vulkanickej činnosti kolujúcimi plynmi a roztokmi, na západnom okraji sa vyskytujú ryolity, niekde staršie vulkanity prerážajú bazalty najmladšieho vulkanizmu. Najväčšiu nadmorskú výšku pohorie dosahuje vrchom Sitno (1 009 m). Územie je súčasťou niekdajšieho rozsiahleho „štiavnického stratovulkánu“, neskôr tektonicky a erózno-denudačne premodelovaného na sústavu pohorí (hrastí s vnútrohorskými eróznymi brázdami) a kotlín (priekopových prepadlín). Reliéf má charakter hornatiny až vrchoviny, v ktorej sa z pôvodných vulkanických foriem zachovalo len niekoľko čiastkových ukážok, napr. vypreparované relatívne odolnejšími horninami budované prvky (sopúch Štiavnická kalvária, zvyšky lávového prúdu Sitno alebo Štangarígel, drobné prívodné lávové kanály a i.), ale aj kompletný vulkanický kužeľ s kráterom

„Putikov vŕšok“ neďaleko Novej Bane. Omnoho nápadnejšími a plošne rozsiahlejšími sú najrôznejšie antropogénne formy súvisiace so stáročnou banskou činnosťou. Z historických povrchových i podpovrchových banských diel sú pre toto územie charakteristickými najmä vodné nádrže – tajchy –, vybudované ako zdroj energie i úžitkovej vody pre banícke účely, ktoré spolu s napájacími a náhonovými jarkami a ďalšími zariadeniami tvoria unikátny vodohospodársky systém. Zvláštnym javom je i prielomový úsek doliny Hrona nad Tlmačmi, odrezávajúci juhozápadný výbežok pohoria. Štiavnické vrchy ležia na rozhraní dvoch klimatických typov, a tak sa od severu prenikajúce karpatské horské prvky flóry a fauny stýkajú s teplomilnými, z ktorých tu severnú hranicu svojho rozšírenia dosahuje napr. dub cerový a javor tatársky. Veľkú časť územia zaberajú lesy, ktoré sú druhovým zložením najmä v centrálnej časti vplyvom stáročnej banskej a hutníckej činnosti po totálnom odlesnení nepôvodné, tvorené smrekovými monokultúrami. Lokálne sú vo vyšších polohách bučiny s jedľou a umelo vysadzovaným smrekom a na skeletnatých pôdach lipovo-javorovo-jaseňové sutinové lesy. Na ostrov spod vulkanitov vyčnievajúceho karbonátového podložia v okolí Sklených Teplíc sa viaže výskyt tisu. Lokálnymi zvláštnosťami lesov sú hojné prímesi cudzokrajných drevín, súvisiace s pôsobením lesníckej katedry od roku 1807 – súčasti Baníckej a lesníckej akadémie v Banskej Štiavnici.

Obsah informačných panelov

1. O obci. História obce Bátovce. Kúria Schneideriana. Evanjelický kostol.
2. Rímskokatolícky kostol. Kamenný most. Kultúrny dom.
3. Priehrada Lipovina
4. Vinohradníctvo. Ľochy
5. Geológia. Flóra
6. Borovica. Fauna. Cicavce

Informačné panely v teréne nemajú názvy.

MESTO KRALOVIEN

VÝHLADKA
1
2
3
4
5
6

